

ВИШЕМ СУДУ У БЕОГРАДУ

Адреса Тимочка 15, 11000 Београд

Тужилац:

ПОВЕРЕНИЦА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

Бранкица Јанковић

Булевар Краља Александра 84, 11000 Београд

Тужени:

Издавачка кућа „ДЕЧИЈА ЛИТЕРАТУРА“

Новосадски пут 5а, 22330 Нова Пазова

Т У Ж Б А

Предмет спора: Заштита од дискриминације

Вредност спора: 15.000,00 динара

1. Издавачка кућа „Дечија литература“, са седиштем у улици Новосадски пут 5а, Нова Пазова, објавила је у фебруару 2018. године, два приручника под називима „Приручник за дечаке“ и „Приручник за девојчице“. У садржају „Приручника за дечаке“ наведени су, а у тексту обрађени следећи наслови: Безбедност на бициклу, Тајни код, Технике прве помоћи, Геометрија у дивљини, Чувај се змија, Направи перископ, Колиба за авантуристе и др. У „Приручнику за девојчице“ обрађене су следеће теме: како се праве посласице, накит од папира, савети за лепоту, како се прави фризура, како направити парфем, како скувати ручак и томе слично. На насловним странама приручника постављена је илустрација костурске главе испод које пише да је забрањено за супротни пол, тачније да је девојчицама забрањен приступ „Приручнику за дечаке“, као и обрнуто. Сматрајући да је на овај начин извршена дискриминација, Организација за оснаживање, подршку и развој деце и младих „Деца

Србије“, улица Вељка Миљевића 106, 11000 Београд, ослањајући се на члан 35. став 3. Закона о забрани дискриминације („Службени гласник РС“, бр. 22/2009), је поднела притужбу Поверенику за заштиту равноправности (заведена под бројем 07-01-1234/2018).

ДОКАЗ:

1. Прилог 1: *Копија садржаја наведених књига*
2. Прилог 2: *Копија притужбе Организације „Деца Србије“, поднете 20.10.2018. године*

2. Повереник је поступао по притужби и у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и члан 37. став 2. Закона о забрани дискриминације („Службени гласник РС“, бр. 22/2009), затражио је изјашњење на притужбу издавачке куће „Дечија литература“ (притужба достављена 24.10.2018). „Дечија литература“ доставила је изјашњење на наводе притужбе дана 30.10.2018. године (заведена под бројем 07-01-1234/2018). У изјашњењу је наведено да је садржај злонамерно схваћен и да нема никакве везе са поштовањем родне равноправности. Издавачка кућа је изнела свој став да деци не треба наметати неке ствари на силу, уколико они то не траже, јер то може бити врло опасно и може створити забуну. Међутим, опште је познато да дечаци и девојчице имају различита интересовања и да је за психолошки развој детета важно да се идентификује са својим полом, те их не треба у развојном периоду збуњивати садржајима који не одговарају њиховим природним афинитетима. Ипак, то не значи и издавање публикација којима се продубљују њихове родне улоге од најранијег узраста.

ДОКАЗ: Прилог 3: *Изјашњење на притужбу од 30.10.2018.*

3. На основу увида у све расположиве чињенице, Повереник је мишљења да је у овом предмету дошло до непосредне дискриминације на основу пола, јер садржај и изглед приручника одражавају њихово стереотипно разликовање. Имајући у виду значај овог питања, да се ради о малолетницима, као и да су приручници дистрибуирани широм Републике Србије, Повереник је поднео тужбу суду, с позивом на члан 46. став 1. Закона о забрани дискриминације („Службени гласник РС“, бр. 22/2009).

4. Устав Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. прокламује једнакост и забрањује дискриминацију по основу пола. Штавише, највиши правни акт у члану 15. као основно начело поставља равноправност полова. Дискриминација на основу пола забрањена је и релевантним међународним конвенцијама, попут члана 2. Универзалне декларације о људским правима, члана 2. и 26. Међународног пакта о грађанским и политичким правима, члана 1. Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена („Службени гласник СФРЈ-Међународни уговори“, бр. 11/81), као и члана 14. Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП) и члана 1. Дванаестог протокола уз ЕКЉП. Такође, дискриминација на основу пола забрањена је и на основу члана 4. став 1. Закона о забрани дискриминације и члана 4. став 1. Закона о равноправности полова („Службени гласник РС“, бр. 104/2009),.

5. Чланом 6. Закона о забрани дискриминације, као и чланом 5. Закона о равноправности полова, прописана је забрана непосредне дискриминације, која постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај. Закон о равноправности полова додатно прецизира ову одредбу и наводи пол као основ за свако неоправдано разликовање, искључивање или ограничавање. О значају очувања Уставом зајемченог начела забране, како непосредне, тако и посредне дискриминације, по било ком основу а нарочито по основу пола изјаснио се и Уставни суд (Одлука Уставног суда број IУз – 244/2015, објављено у „Службеном гласнику РС“, број 81/2016 од 05. октобра 2016. године).

6. Важно је поменути и изворе донете под окриљем Европске уније, чијем чланству Србија тежи, а које је поред низа директива које се баве равноправношћу полова усвојило 2015. „Акциони план за родну једнакост за период 2016. – 2020.“ У том документу наглашена је „потреба за остварењем потпуног и равноправног уживања свих људских права и темељних слобода жена и девојчица, за постизање родне једнакости и за јачање положаја жена и девојчица”.

7. Издавачка кућа „Дечија литература“ је у изјашњењу на притужбу истакла да је пласирање приручника, „Приручник за девојчице“ и „Приручник за дечаке,“ важно за развој и унапређење дечијих вештина, способности и знања у различитим областима. И поред њихове констатације, садржај приручника указује на велику дистинкцију

потенцијалних афинитета, као и занимања између дечака и девојчица. Водећи се стереотипним и предрасудним схватањима, у приручницима се намећу интересовања и не допушта се самосталан избор активности. Посебно је важно указати на то да се оваквим садржајима подржавају родне улоге и родни стереотипи. Члан 5. став 1. Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена инсистира на томе да су државе у обавези да предузму све активности ”ради измене друштвених и културних обичаја у погледу понашања мушкараца и жена да би отклониле предрасуде, као и уобичајена, и свака друга пракса заснована на схватању о инфериорности или супериорности једног или другог пола или традиционалној улози мушкараца, односно жена.” Тако и Комитет за елиминацију дискриминације жена подвлачи да потпуна примена Конвенције значи да државе чланице не само треба да предузимају кораке да елиминишу директну и индиректну дискриминацију и да побољшају *de facto* положај жена, него треба и да модификују и трансформишу и елиминишу погрешне родне стереотипе, основни узрок и последицу дискриминације жена (RKB v Turkey, 28/2010, пар. 8.8). У општој препоруци бр. 36, Комитет налаже државама уговорницама да усвоје мере у правцу трансформације навика које се заснивају на идеји инфериорности или супериорности било ког од полова или на стереотипним улогама мушкарца и жена (глава 6, став 26). Такође, Савет за људска права на 38. седници, одржаној од 18. до 26. јула 2018. године позива државе да „модификују социјалне и културне обрасце понашања у циљу спречавања и уклањања, у јавној и приватној сфери, патријархалних и родних стереотипа, негативних друштвених норми, ставова и понашања и неједнаких односа моћи које жене и девојчице стављају као подређене мушкарцима и дечацима и који подстичу и одржавају дискриминацију и насиље над женама и девојчицама“ (став 4(ц)).

Коначно, члан 20. Закона о забрани дискриминације забрањује ускраћивање права или јавно или прикривено признавање погодности у односу на пол, као и јавно заговарање, подржавање и поступање у складу са предрасудама, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, односно стереотипних улога полова. Члан 22. истог закона забрањује дискриминацију деце, као и јавно позивање на давање предности деци једног пола у односу на децу другог пола.

ДОКАЗ: Прилог 1

8. У горе поменутом садржају приручника, очигледно је усмеравање дечака и девојчица ка различитим интересовањима и могућим занимањима, промовишући стереотипна, предрасудна и традиционална уверења. У прилог овоме, наводимо податке из Редовног годишњег извештаја Повереника из 2017. године и истраживања објављених у току 2017. који потврђују да су жене у Републици Србији и даље у неповољнијем положају у односу на мушкарце у свим областима друштвеног живота, а посебно је изражена дискриминација жена на тржишту рада, у учешћу у одлучивању, у економској сфери и образовању, као и родно засновано насиље према женама (Редовни годишњи извештај за 2017. годину, стр. 117.). Такође, присутно је мишљење Повереника донето у поступку поводом притужбе против Војне гимназије у Београду, због конкурса за пријем кандидата у Војну гимназију у школској 2013/2014, који садржи дискриминаторни услов да кандидати буду мушког пола. Евидентно је да су постављањем овог услова девојчице онемогућене да упишу Војну гимназију, због чега је Повереник пронашао да је постављање овог услова акт непосредне дискриминације девојчица (бр. 07-00-603/2013-02 датум: 9. 12. 2013).

9. У изјашњењу на притужбу, „Дечија литература“ наводи да деца треба да се васпитавају у духу толеранције и разумевања других људи, али да то ипак не значи да им треба наметати неке ствари на силу, уколико они то не траже, јер то може да буде врло опасно и да створи забуну. Штавише, издавачка кућа сматра да дечаци и девојчице имају природне афинитете и различита интересовања и да је за њихов психолошки развој важно да се идентификују са својим полом. Овим ставом издавачка кућа не оставља могућност развоју дечијег мишљења и изградњи њихове индивидуе по сопственом избору, већ подржава постојеће стереотипе о мушким и женским пословима. Послове и интересовања се не могу делити на типично мушка и типично женска, као што се у приручнику потенцира стриктном поделом, додајући и непотребну илустрацију костурске главе у публикацији која је притом намењена деци. Тако су девојчице предодређене да кувају, шију, лепо се облаче, брину о другима, док дечацима припада право на знање, науку, авантуру и сл. Резолуција 2235 Парламентарне Скупштине Савета Европе из 2018. године препознаје да су жене недовољно заступљене нарочито у подручју науке, технологије, инжењеринга и математике, који пружају боље могућности запошљавања и професионалног развоја и да учење тих предмета треба бити снажно подстакнуто међу женама и девојчицама, с обзиром на све већу важност ових предмета и тренутно неравнотежу полова у овим областима (ставови 4 и 9). Зато Парламентарна скупштина позива да се девојчице подстичу да бирају

наведене дисциплине и да се у њима промовише једнак приступ жена и мушкараца. Још 2016. године повереница је указала, поводом отварања интерактивне радионице за оснаживање девојчица у ИТ (ИТ) сектору на то да у нашем друштву постоје широко распрострањени ставови да су инжењерски послови мушки, што доводи до тога да на избор занимања утичу очекиване родне улоге у нашем друштву. Тако је у једном предмету повереница пронашла да омогућавање бесплатне обуке за преквалификацију и доквалификацију жена у области информационо комуникационих технологија (ИКТ), Министарство трговине, туризма и телекомуникација, као и Удружење грађана „3.“ Б, нису прекршили одредбе Закона о забрани дискриминације (бр. 07-00-376/2017-02 датум: 5.11. 2017), већ да је ово у питању посебна мера усмерена ка оснаживању жена у области у којој су доминантно мање заступљене. Повереник посебно указује да је Националном стратегијом за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године као посебна мере за обезбеђење веће заступљености жена у мање заступљеним предвиђено: охрабривање и подржавање учешћа девојчица, девојака и жена у образовању за занимања у којима се остварује велика додатна вредност, као што су наука, инжењерство и нове технологије; повећање ангажмана девојака и жена у областима као што су наука, технологија, инжењерство и математика и подржавање и промовисање достигнућа жена у науци и техници, отклањање дискриминације жена у овим областима и обезбеђивање мера за напредовање жена у науци. И Европски суд за људска права, у случају холандске партије која је забрањивала женама да се кандидује за изборе, сматрајући да је то „некомпатибилно са женским позивом“ изразио је став: „Данас напредовање равноправности полова у државама чланицама Савета Европе спречава државу да подржи ставове о мушкарчевој улози као примарној и женској као секундарној.” (Staatkundig Gereformeerde Partij v. the Netherlands представка бр. 58369/10, пресуда 10. 7. 2012., став 73). Такође, и Европски суд за људска права наглашава да питање стереотипизације одређене групе у друштву лежи у чињеници да она забрањује индивидуализацију процене њихових капацитета и потреба (поменуто у случају Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal, представка бр. 17484/15, пресуда од 25. 7. 2017., став 46), уз навођење, *mutatis mutandis*, случаја Alajos Kiss v. Hungary из 2010).

ДОКАЗ: Прилог 2

10. Устав Републике Србије у члану 43. јемчи слободу мисли, савести и вероисповести, право да се остане при свом уверењу и вероисповести и да се они промене према сопственом избору. Повеља о основним правима Европске уније у члану 24. прописује да деца слободно изражавају своја мишљења и да се такви ставови узимају у обзир у вези са питањима која их се тичу, у складу са њиховим узрастом и зрелошћу. Конвенција о правима детета („Службени лист СФРЈ-Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Службени лист СРЈ- Међународни уговори“ бр. 4/96, /97) признаје међу основним принципима недискриминацију, поштовање најбољег интереса детета, као и развој и поштовање ставова детета. У свом Посебном извештају о дискриминацији деце Повереник се позива на Општи коментар број 7 Комитета за права детета, који наглашава да и мала деца не смеју бити дискриминисана по било ком основу, као и да су она посебно изложена ризику од дискриминације јер су релативно немоћна и зависе од других у остваривању својих права. Комитет такође наводи да се дискриминација може јавити кроз ограничење могућности за игру, учење и образовање или кочења слободног изражавања, осећања и мишљења (Посебни извештај о дискриминацији деце, стр. 118.).

11. Стереотипи, предрасуде, а веома често и традиција, могу да буду велико ограничење спровођења начела једнакости и забране дискриминације. Поставља се питање зашто морају постојати типично женска и типично мушка интересовања и родне улоге. Управо зато је најважније да борба против таквих родних неравноправности почне од едукације деце да су сви једнаки и да свако може себе, свој животни пут и смисао да самостално гради и временом дефинише. Мишљења смо да спорна издања „Приручник за девојчице“ и „Приручник за дечаке“ пласирају потпуно супротну идеју, што сматрамо посебно опасним, с обзиром на узраст конзумента њихових дела. Имајући у виду да издавач „Дечија литература“ продаје књиге искључиво за децу, ненадокнадива је штета допустити промовисање оваквог начина размишљања и не указати да се ради о дисеминацији и продубљивању родних стереотипа од најраније фазе изградње дечије личности. Комитет за права детета у Општем коментару број 1 указао да дискриминација по било ком основу вређа људско достојанство детета и у стању је да чак и уништи способност детета да има користи од могућности које му пружа образовање. Указује се на то да се дискриминација на основу пола може појачати ако наставни планови и програми нису у складу са принципима родне равноправности. Повереник је још 2011. године препоручио најутицајнијим органима државе у области образовања да предузму мере из своје надлежности којим

би, између осталог, обезбедили уклањање стереотипних приказа родних улога/професија и подстицање варијетета; инсистирали на многострукости и вишеслојности људских идентитета, вредновању индивидуалности, солидарности и креативности без обзира на пол. (стр. 23. Посебног извештаја о дискриминацији деце). Уз све то, Повереник за заштиту равноправности је у Посебном извештају о дискриминацији деце (стр. 34) навео да је дискриминација деце и даље присутна у нашој земљи. У друштву су јасно изражене родне неједнакости, чији су кључни узроци чврсто укореењени, традиционални, патријархални стереотипи о родним улогама жена и мушкараца. Деца од ране фазе живота уче од родитеља и људи из ближе околине своје родне улоге, шаљу им се снажне поруке о њиховом родном идентитету и јасно показују очекивања у погледу особина и понашања девојчица и дечака која су прихватљива. Ово ограничава дечаке и девојчице у погледу избора интересовања и активности.

12. Опасност стереотипа и предрасуда у родним улогама препознаје и Повереник за заштиту равноправности у својој пракси. У притужби коју су поднеле: др З. М, Б.Б. и Д. Ђ. против: дневног листа „Б” поводом текста објављеног у дневном листу „Б.” – „Француска влада на штиклама од 15 цм: Лепотице у кабинету Франсоа Оланда” од 19. маја 2012. године, Повереник је пронашао да су у овом чланку непотребно наглашени изглед и одевање министарки и више пута напоменута висина њихових потпетица. Потенцирајући лепоту и атрактивност француских министарки, ни не помињући њихове квалификације за обављање високе државне функције, лист „Б” указује на присутност стереотипа у друштву, који на овом нивоу развоја не би смели бити допуштени. Штавише, овакав новинарски приступ указује да жене политичарке немају политичку компетенцију и да је свако присуство жена на политичким функцијама резултат јединог њиховог квалитета, прецизније атрактивног физичког изгледа. Текст прати већи број фотографија министарки уз додат опис њиховог изгледа и одевних комбинација за које су се определиле на првом састанку владе. Повереник је мишљења да су овим текстом повређене одредбе Закона о забрани дискриминације и Закона о равноправности полова (дел. бр. 1368 датум: 28. 9. 2012). Није редак случај јавног изношења увреда на рачун жена, управо на основу предрасуда и дискриминаторних схватања. Повереница је донела мишљење у поступку поводом притужбе народних посланица О.П, Г.Ч, Н.Л, М.Т, а поводом издавања календара 2017. године од стране Удружења Д.Д.К. у Н. Подносиоце притужбе навеле су у овом календару објављене слике са коментарима који вређају и омаловажавају жене.

Утврђено је да се календар састоји од слика и изрека које гласе: „Колико је белих врана, толико је добрих жена“, „Лепу жену и виноград поред пута не треба имати“ и „Кафа наливена и жена откривена не могу чекати“. Повереница констатује да је садржајем календара промовисана инфериорност жена, њихова објективизација и стереотипи (бр. 07-00-638/2016-02 датум: 27.3.2017). Релевантно је и мишљење Повереника поводом притужбе поднете против предшколске установе која је организовала новогодишњу представу у којој је евидентно наглашена супериорност мушког пола, тиме што су девојчице стајале иза дечака, глумиле брижне мајке и водиле превише рачуна о изгледу (дел. бр. 631 датум: 17. 5. 2012).

13. Повереник посебно наглашава да родни стереотипи шкоде како женама, тако и мушкарцима, што илуструју неки случајеви. Тако је у једном предмету подносилац притужбе дошао до Института да се информише о здравственом стању детета, где је обавештен да као отац, у складу са Одлуком Института за здравствену заштиту деце и омладине В. у Н. С., не може бити пратилац детета. У овој одлуци се само мајка наводи као пратиља детета, због чега је извршена дискриминација очева на основу пола (07-00-244/2018-02 датум: 17.7.2018). Европски суд за људска права је у једном предмету против Русије пронашао да ”упућивање на традиције, опште претпоставке или превладавајуће друштвене ставове у одређеној земљи нису довољно оправдање за разлику у третману по основу пола. На пример, државама се онемогућава наметање традиције које произилази из примарне улоге мушкарца и секундарне улоге жене у породици” (Konstantin Markin v. Russia, представка бр. 30078/06, пресуда од 7. 10. 2010., пар. 127) и да државе не могу наметати традиционалне родне улоге (пар. 142). Суд посебно указује на двоструку штету родних стереотипа, због које је неопходно стати на пут таквим схватањима.

14. Истицање директора издавачке куће Владана Марковића да је „Дечија литература“ само издавач ових приручника који су издати у складу са лиценцом француске издавачке куће „Larousse”, не мења чињеницу да је учињен акт дискриминације од стране издавачке куће, с обзиром да је она продавала приручнике на територији Републике Србије. Такође, издавачка кућа мора да поштује правни оквир Републике Србије, о чему је морала водити рачуна пре потписивања лиценце.

ДОКАЗ: Прилог 2

15. Тврдња издавачке куће „Дечија литература“, да се приручници у Србији продају у великом броју, узевши у обзир да су књиге у продаји у нашој земљи од фебруара 2018. године, не може се схватити као потпуно релевантна приликом оцењивања успешности и прихваћености наведених издања у јавности. Наиме, реч је о подацима добијених из узорка у трајању од свега неколико месеци. Чак и да се узме у обзир изјашњење издавачке куће, стоји чињеница да је реч о масовном ширењу и продубљивању стереотипних схватања. Како су у нашем друштву таква схватања изузетно заступљена, уместо да употреби положај који има и промовише једнакост и једнаке могућности, „Дечија литература“ чини супротно и додатно отежава борбу за равноправност.

14. Само постојање забране куповине приручника намењеног за децу једног пола, за децу супротног пола, без обзира на изјашњење директора издавачке куће да су оба приручника куповали и купују и мушкарци и жене различитог старосног доба, без икаквог ограничења и забране куповине књиге коју је лице одабрало, представља проблем, јер, у најмању руку, утичу психолошки на кориснике књига, како на родитеље тако и на децу, која су у осетљивој фази одрастања и изградње личности. Само постављање илустрације костурске главе на насловну страну приручника врши додатни непожељан утицај на децу и представља крајње сувишан поступак којим се наглашава непостојање једнакости у нашем друштву.

15. Повереник наглашава да није покренут ниједан поступак судске заштите поводом исте ствари.

16. У складу са свим претходним наводима, у којима је указано на штетан утицај приручника на даљи развој детета, ширење предрасуда, стереотипа и сувишних традиција, а пре свега на спровођење идеје неједнакости и родне неравноправности, Повереник тражи од суда да заустави даљу дистрибуцију приручника. Такође је потребно наложити издавачкој кући да uklони наведена издања са свих својих продајних места широм Србије, као и са интернет мреже. Због важности теме и ширења свести о једнакости и равноправности полова, такође је неопходно да се наложи објављивање пресуде. Тиме ће порука бити послата, између осталог, и онима који су приручник већ купили, несвесни његове поруке и утицаја на њихову децу.

У складу са чланом 9. став 1. Закона о судским таксама (Службени гласник РС 28/94, ... и 106/2015) Повереник за заштиту равноправности је ослобођен обавезе плаћања судских такси. Вредност предмета спора одређена је у висини од 15.000,00 динара, а на основу члана 28. Закона о судским таксама.

У складу са чланом 41. Закона о забрани дискриминације поступак је хитан.

У циљу спречавања даљег ширења негативних последица овог дискриминаторног акта и промовисања начела једнакости међу децом, али и целокупном нацијом, тужилац у складу са својим овлашћењима предлаже да суд, на основу члана 43. Закона о забрани дискриминације и члана 153. Закона о парничном поступку (Службени гласник РС 72/2011, 49/2013) донесе следећу:

П Р Е С У Д У

- 1. УТВРЂУЈЕ СЕ** да је тужена издавачка кућа „Дечија литература“ ул. Новосадски пут 5а, Нова Пазова, чији је заступник Владан Марковић, директор издавачке куће, извршила акт непосредне дискриминације по основу пола приликом издавања „Приручника за дечаке“ и „Приручника за девојчице“, који по садржини и изгледу представљају акт повреде родне једнакости и кршења забране дискриминације
- 2. ЗАБРАЊУЈЕ СЕ** даље вршење радње дискриминације, односно даља дистрибуција приручника на територији Републике Србије
- 3. НАЛАЖЕ СЕ** туженом да о свом трошку објави ову пресуду у дневном листу „Вечерње новости“ у року од 15 дана од дана пријема пресуде

У Београду, 08. 11. 2018. године

ТУЖИЛАЦ

(Бранкица Јанковић)

Повереница за заштиту равноправности

Тим ХИПАТИЈА

ЛИТЕРАТУРА

Правни прописи Републике Србије

- Устав Републике Србије, „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006.
- Закон о забрани дискриминације, „Сл. гласник РС“, бр. 22/2009.
- Закон о равноправности полова „Сл. гласник РС“, бр. 104/2009
- Закон о парничном поступку, "Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014
- Закон о судским таксама, „Сл. гласник РС", бр. 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001 - др. закон, 9/2002, 29/2004, 61/2005, 116/2008 - др. закон, 31/2009, 101/2011, 93/2012, 93/2014 и 106/2015

Међународни правни прописи

- Универзална декларација о људским правима (1948)
- Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966)
- Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979)
- Повеља о основним правима ЕУ (2007)
- Општа препорука 36/2017 Комитета за елиминацију дискриминације жена
- Конвенција о правима детета (1989)
- Општи коментар бр. 1 и бр. 7 Комитета за права детета
- Европска конвенција о људским правима (1950)
- Резолуција 2235 Парламентарне Скупштине Савета Европе из 2018. године

Пракса Повереника за заштиту равноправности

- Редовни годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности за 2017. годину
- Посебни извештај Повереника за заштиту равноправности о дискриминацији деце
- Посебни извештај Повереника за заштиту равноправности о дискриминацији жена

- Мишљење и препорука Повереника за заштиту равноправности бр. 07-00-603/2013-02 датум: 9. 12. 2013
- Мишљење и препорука Повереника за заштиту равноправности бр. 07-00-582/2013-02 датум: 20. 11. 2013
- Мишљење и препорука Повереника за заштиту равноправности дел. бр. 1368 датум: 28. 9. 2012
- Мишљење и препорука Повереника за заштиту равноправности дел. бр. 631 датум: 17. 5. 2012
- Мишљење и препорука Повереника за заштиту равноправности 07-00-244/2018-02 датум: 17.7.2018

Судска пракса

- Одлука Комитета за елиминацију дискриминације жена (CEDAW) у случају RKB v. Turkey 28/2010
- Одлука Комитета за људска права 2256/2013 у случају X v. Sri Lanka
- Одлука Уставног суда број IУз – 244/2015, објављено у „Службеном гласнику РС“, број 81/2016 од 05. октобра 2016. године
- Staatkundig Gereformeerde Partij v. the Netherlands представка бр. 58369/10, пресуда 10. 7. 2012., став 73
- Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal, представка бр. 17484/15, пресуда од 25. 7. 2017.
- Konstantin Markin v. Russia, представка бр. 30078/06, пресуда од 7. 10. 2010.

Остали извори

- 38. Седница Савета за људска права (18. – 26. Јул 2018)
- Акциони план за родну једнакост за период 2016. – 2020.

